

rustu.bozkurt@dunya.com

RÜŞTÜ BOZKURT

Korumacılık eğilimleri ve alternatif tepki stratejileri

Kurumsal milliyetçilik tartışmaları yeni değil. 1967'de George W. Ball, şirketlerin kendi ülkelerine dönük eğilimlerini terk edip, devletsiz kimlik kazanacaklarını öngörüyor. **1990-2008 arasındaki küreselleşme dalgası Ball'ın vizyonuna haklılık kazandırıyor;** telekom, bankacılık, altyapı gibi sektörler kısmi regülasyon ve özelleştirmeler uluslararası nitelik kazanıyor.

Çağımız ekonomisi enformasyon odaklı, küresel ve ağ kurumu üzerinde gelişim gösteriyor. Dolayısıyla ulaşılabilirlik ve erişilebilirlikte olağanüstü gelişmeler her anlamda akışları hızlandırdı. Sermaye, bilgi, teknoloji, örgütsel iletişim, görüntü, ses, sembol özetle mal, hizmet ve iş gücü akışkanlığı artıyor¹. Kentleşme hızlanarak, 21'inci yüzyılın çok önemli eğilimlerinden biri haline geliyor. Çok uzak olmayan bir gelecekte kırsal kesim diye bir şey kalmayacak. Nüfusun çoğunluğu kentlerde toplanacak². Kentleşme insanları bir araya toplayacak, yakınlaştıracak ama aynı zamanda yarıştıracak...

Fritjof Capra³ her 3 bin yılda radikal değişmelerin yaşandığını söylüyor. Şimdi yeniden üretilmeyen fosil yatakların tükenme aşamasına gelmesi, dışı olanın eril olanın önüne geçmesi ve paradigmanın köklü biçimde değişmesi ile köklü değişim ve dönüşümlerin eşindeyiz.

Küreselleşme sürecinin başlangıcında "piyasanın görünmez elinin" bütün sorunları çözeceğine ilişkin algı alabildiğine yaygınlaştı. Akıllar "piyasa ideolojisine" emanet edilmişti. ... Nobel ödülü alan iktisatçılar bile ABD'de devletin ekonomiye karışmama felsefesinin bir kâbus haline geldiğini belirtiyor. *Devletten kuşku o derece ileri gitmişti ki, piyasa ekonomisinin zayıf yönlerini ortaya koymak bile güçleşmişti*⁴ saptamasını yaparak, tek tip düşünce saptamasının yaratabileceği olumsuzluklara değiniyor.

Sosyolog Mübeccel Kiray derslerinde, bir ekonominin kendi ayakları üzerinde duramadığı zaman, "... biri gel-sin, sorunlara ortak çözüm bulalım" çağrılarının yükseldiğini anlatıyor. Bu sosyolojik olgu tarihin derinliklerinde de sayısız kez yinelenmiş. Kültür ve değerler sistemine ilişkin yönetici ve kitlelerin refleksi güç ve özgüvenle bağlantılı olarak genişlemiş ya da daralmış. *"Dışarıdan bir korkusu olmadığı yükselme çağında Osmanlılar, Batı kültürü*

*aktarmalarını yaparken hiç çekinme göstermemişlerdir.*⁵ Zayıflama döneminde ise bilinçsiz yalıtım, ilkesiz gizlilik ve aşırı baskı ve sınırlamalar yaygınlaşmıştır. Ekonominin güçsüzleştiği kriz dönemlerinde kolektif çözümler aranması, bilinmedik ve vaşarıcı bir gelişme değil.

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ VERİLERİ

Çok genel çizgileri ile bakıldığında, yaşanan büyük krizde ekonominin büyük oyuncularının "aşırı korumacılıktan uzak durma" özenini göstermeleri olumlu karşılanıyor. Fakat bu ülkelerin "açık piyasalara olan direncinin azaldığı" da vurgulanıyor. ... Antidamping soruşturmaları artarken, gümrük vergileri hareketleniyor. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Ekim 2010 ile Nisan 2011 arasında dünya ithalatının yaklaşık % 5'ini etkileyen 122 yeni "sınırlama" yapıldığını saptıyor. Bu rakam Mayıs-Ekim 2010 dönemindeki iki katından fazla. DTÖ anılan eğilimin 2010'da % 14 genişleyen dünya ticaretine zarar verebi-

lecek boyutta olmadığına altını çiziyor. Tehlikeli olan ise bu eğilimin giderek güç kazanması. Dikkatten kaçmaması gereken Brezilya'da alet ve oyuncaklara getirdiği sınırlama, Çin'in ABD'den yapılan ithalata kısıtlama koyması, ABD'nin Japonya ve Avrupa'dan gelen fotoğraf kâğıdına dumping soruşturması açması, kamuda tedarik ihalesi kazanan yabancılara özel bir vergi koyması "korumacılık eğilimindeki güçlenmenin kanıtı". DTÖ'nün saptamasına göre, 2008 yılının başlarından bu yana G-20 ülkeleri ticaretin sınırlandırmasına yönelik 550 önlem almış⁶.

EĞİMLERİN SOMUT KANITLARI

Veron'un⁷ saptamalarına göre, kurumsal milliyetçilik tartışmaları yeni değil. 1967'de George W. Ball, şirketlerin kendi ülkelerine dönük eğilimlerini terk edip, devletsiz kimlik kazanacaklarını öngörüyor. 1990'lı yılların başlarında Robert Reich, ABD hükümetlerinin şirketlere karşı tavrının ulusal kimliği görmezden gelme yönünde olduğunu söylüyor. Lauro Tyson, "Amerika'da mülkiyet halen önemlidir" saptamasını yapıyor. 1990-2008 arasındaki küreselleşme dalgası Ball'ın vizyonuna haklılık kazandırıyor; telekom, bankacılık, altyapı gibi sektörlerde kısmi regülasyon ve özelleştirmeler uluslararası nitelik kazanıyor. Son 10 yılda Ar-Ge ve yönetim işlevleri (geleneksel olarak anayurda bağımlılıkları yüksek olanlar) dünyanın dört bir yanına dağılıyor. 2002'de Wal-Mart tedarik bürosunu Shenzhen'e kaydirdi. IBM 2006'da Wal-Mart'ı izledi. Halliburton, 2007'de genel müdürlüğünü Dubai'ye taşıdı. HSBC kendine Hong Kong'u merkez seçti.

● On yıl önce yükselen ekonomilere sahip ülke şirketlerinin 1/10 düzeyinde olduklarından söz edilirken, bugün küresel ligde % 25 düzeyine çıkmış durumda.

● Yükselen ekonomilerin yarattığı şirketler, Batı'daki muadillerinden daha güçlü ulusal kimlik duygusuna sahip.

● Fotoğrafa katılan ülkelerde kurulan jeopolitik ortaklıklar, gelişmiş ülkeler arasında yapılan ortaklıklardan daha zayıf olma eğilimini taşıdı, ulusal güvenlik sorunu ortaya çıkıyor.

● Piyasa sisteminin görünmez eli ile yönetişimin görünür elini dengeleyen anlayışı öne çıkaran gelişen ülkeler Batı modelini ciddi biçimde zorluyor. Bu eğilim, "serbest pazarın sonu" fikrini canlı ve diri tutuyor.

● Güçlü bir kurumsal ulusal kimlik, geçmişe ait bir olgu gibi gözüküyor.

ALTERNATİF TEPKİ STRATEJİSİ

Bir kez daha anımsatalım. Hâkimiyetçi rekabet, "rakibinin bütün hatlarına saldır, bütün potansiyellerini yok et. Yok, edemiyorsan ortak ol!" anlayışından besleniyor. Hâkimiyetçi rekabeti kazanmanın gerek şartı, fiziki sermayeyi, insan kaynağını ve teknolojiyi etkin ve verimli kullanmayı gerektiriyor. TOBB Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu'nun sık sık dile getirdiği şu gerçeği bir an bile unutmamalıyız:

"Mevcut sermaye stokumuz üzerine herhangi bir ekleme yapmadan, bütün alanlarda verimliliği Almanya düzeyine çıkarabilirsek, hemen dünyanın 10 büyük ekonomisi arasına gireriz."

Bu saptama Türkiye gündemini net bir biçimde belirliyor. Öncelikli görevimiz, "verimliliği uluslararası ortalamaların üstüne" çıkarma olmalıdır... Bu bizi "alternatif tepki stratejileri geliştirme" sorumluluğuna taşır... Net bilgiye ulaşmak, kaynakları etkin koordine etmek, bizi verimli üretime taşıyacak olan odaklanmaları yapabilmek için temel görev, "dinamik envanter seferberliği" ilan etmektir. Bilgi olmadan öngörümüz sakat kalır, önlemlerimiz yerli yerine oturmaz. İkincisi, hızla kayıt dışı uygulamaların yarattığı "haksız rekabeti" önlemek olmalıdır. Üçüncüsü, sosyoekonomik reformu derinleştirerek, kendi girişimcilerimiz ve yabancı yatırımlar için ülkeyi "cazibe merkezi" haline getirmeyebilir... Bu yazı kapsamında tartıştığımız "korumacı eğilimler" karşısında alternatif senaryoları hızla üreterek, nereye gideceğini bilen kapitan olmalıyız ki, gitmek istediğimiz limana sağ salım ulaşabilelim...

KAYNAKÇA

- 1) Manuel Castells, *Ağ Toplumunun Yükselişi*, Çev. Ebru Kılıç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005
- 2) Hans Rosling ile söyleşi, *Dünya* 12 Mayıs 2011.
- 3) Ali Buluç, "Piyasanın ihtiyacı" *Zaman* 16 Mayıs 2011
- 4) Rüştü Bozkurt, "Kriz 'tarih bilinci' oluşturmaldır" *Çerçeve*, Mart 2009
- 5) Halil İnalçık, "Osmanlılarda Batı'dan kültür aktarılması üzerine" *Osmanlı İmparatorluğu*, Eran Yayıncılık, 2.bsk. İstanbul 1996, s. 426
- 6) *The Times*'in başyazarı, aktaran *The New York Times / Sabah*, 19 Haziran 2011
- 7) Nicolas Veron, "Kurumsal bölünmüş kişilikler çağı" *Radikal*, 31 Mayıs 2011

TOBB Başkanı M. Rifat Hisarcıklıoğlu'nun sık sık dile getirdiği şu gerçeği bir an bile unutmamalıyız:
"Mevcut sermaye stokumuz üzerine herhangi bir ekleme yapmadan, bütün alanlarda verimliliği Almanya düzeyine çıkarabilirsek, hemen dünyanın 10 büyük ekonomisi arasına gireriz."

